

Amsterdam University of Applied Sciences

Werken aan permanente vernieuwing van de professionele praktijk

van Vliet, Harry

Publication date
2013

Document Version
Final published version

Published in
Een beroep op kennis

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van Vliet, H. (2013). Werken aan permanente vernieuwing van de professionele praktijk. In C. Dohmen, M. Kroon, M. Lansu, & R. Slotman (Eds.), *Een beroep op kennis: op weg naar de professionele praktijk van 2023* Stichting Innovatie Alliantie.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please contact the library: <https://www.amsterdamuas.com/library/contact/questions>, or send a letter to: University Library (Library of the University of Amsterdam and Amsterdam University of Applied Sciences), Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Een beroep op kennis

Op weg naar de professionele praktijk van 2023

Inhoudsopgave

Voorwoord	4	Een logische lijn in het onderwijs aan toekomstige zorgprofessionals	22
Michaël van Straalen		<i>Interview</i> met Sandra Beurskens, Zuyd Hogeschool, Eveline Wouters, Fontys Hogescholen en Madelon Pijls, Zorgverzekeraar ZC	
Experimenteren met oesters, op weg naar commerciële toepassing	6	Werken aan permanente vernieuwing van de professionele praktijk	28
<i>Interview</i> met Nienke ten Brinke en Pieter Geijssen, Roem van Yerseke		<i>Visie</i> van Harry van Vliet, lector Crossmedia	
Pionieren, professionaliseren, concurreren en samenwerken	12	Makelen tussen wetenschap en creatieve industrie	34
<i>Visie</i> van Janneke Hadders, CEO van Dacom		<i>Interview</i> met Geleyn Meijer, Hogeschool van Amsterdam	
Innovatie door samenwerking in onderwijs en onderzoek	18		
<i>Interview</i> met Wim de Bruin en Maurice Klaassens, DAF Trucks, Bram Steennis, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en masterstudent Chris Huijboom			

In een innovatieve omgeving maatschappelijke
thema's aanpakken
————— 38
[Interview](#) met Immo Dijkma, Petra Cremers
en Jan-jaap Aué, Hanzehogeschool Groningen

Het hbo en het opleiden van de professional
van 2023
————— 42
[Visie](#) van Huib de Jong, rector Hogeschool van
Amsterdam en Johannes van der Vos, beleidsadviseur
Vereniging Hogescholen

Autonome ontwikkeling van student en
organisatie
————— 48
[Interview](#) met Wim Boomkamp en
Richard van Leeuwen, Saxion Hogescholen

Anticiperen op de beroepstoekomst in zorg en
welzijn
————— 52
[Interview](#) met Marieke Schuurmans en
Jean-Pierre Wilken, Hogeschool Utrecht

Aanzet discussie
————— 56
Vragen en antwoorden om verder te discussiëren
over de weg naar de professionele praktijk van 2023

Koester de wortels van het praktijkgerichte
onderzoek
————— 60
Ad de Graaf, directeur Stichting Innovatie Alliantie

Werken aan permanente vernieuwing van de professionele praktijk

Het centrale thema van deze bundel is het beroep op kennis van 2023 en welke hbo-opgeleide professionals daarvoor nodig zijn. Mij is gevraagd hierover vanuit mijn praktijk als lector in de creatieve sector de uitdagingen te schetsen, en dat doe ik graag.

De meerwaarde van lectoraten

Om meer te kunnen zeggen over de rol van lectoren de komende jaren is het van belang mijn visie op het lectoraat weer te geven. Wat mij betreft is de sleutelvariabele in het succes van lectoraten het realiseren van continue innovatie van het hbo-werkveld, publiek of privaat, waardoor het kan excelleren. Dit is de lakmoesproef van onderzoek door hogescholen, zowel nu als in 2023.

Aan lectoren worden hoge eisen gesteld, zeker in de komende jaren. Het werkveld zal namelijk sneller dan ooit tevoren om vernieuwing vragen. Zo wordt de consumptie veeleisender en maatwerk de norm. De markt fragmenteert naar kleinere doelgroepen en niches, die steeds beter bediend moeten worden.¹ Daarnaast vergen grote maatschappelijke uitdagingen op het gebied van energie, milieu, zorg, mobiliteit en veiligheid een innovatieve aanpak. Willen organisaties de (mondiale) concurrentie bijhouden, dan zullen ze hun hoogwaardige producten en diensten steeds sneller en effectiever moeten vernieuwen. Dat vraagt ook veel van de hbo-professionals: “De kern van het nieuwe professionalisme is de oriëntatie op permanente vernieuwing [...]. Uitgangspunt voor een

dergelijke instelling is een nieuwsgierige, op het verwerven van nieuwe kennis gerichte attitude en een kritisch-reflectieve grondhouding ten aanzien van de eigen werkwijze.”² Professionals moeten niet alleen permanente vernieuwing van hun kennis nastreven (Leven Lang Leren) maar daarnaast de vaardigheid bezitten om in een complexe (samen)werksituatie tot resultaat te komen. Leergierigheid, reflectievermogen en creativiteit zijn hierbij belangrijke eigenschappen.

De troeven van de lector

De voornaamste troef van de lector bij de constante vernieuwing van het werkveld is uiteraard kwalitatief hoogwaardig onderzoek. Onderzoek met een directe doorwerking in de beroepspraktijk, dat wordt aangejaagd door diezelfde beroepspraktijk maar boven de individuele interventie uitstijgt door generieke en robuuste kennis en toepassingen te realiseren.

Een expliciete visie op innovatie vergroot de impact van dit onderzoek. In mijn visie kenmerkt innovatie zich door:

1. onvoorspelbaarheid

2. wisselwerking tussen exploratie en exploitatie
3. 'wisselende contacten' in netwerken.

Deze drie kenmerken van innovatie en de verhouding van de professional tot deze kenmerken geven de lector de mogelijkheid een regierol te vervullen in het innovatieproces.

1. Onvoorspelbaarheid

Sinds de jaren negentig groeit het besef dat innovaties ontstaan door een evolutionair proces met onvoorspelbaarheid als wezenlijk kenmerk. Nieuwe ideeën ontstaan zonder vooraf concrete opbrengsten te definiëren, gevolgd door een brede verspreiding van wat succesvol blijkt. De nadruk ligt op efficiënte selectie van ideeën en uitwerkingen. Mislukkingen zijn een geaccepteerd onderdeel van het proces.³ Dit is een visie op innovatie waarin ik zelf het meest geloof. De onzekerheid die inherent is aan dit evolutionaire perspectief op innovatie betekent zeker geen vrijbrief voor passiviteit en een laissez-faire houding van de professional. Want hoewel het innovatieproces berust op *trial-and-error* is het niet blind; ervaring kan diversiteit en selectie beïnvloeden. Daarom vraagt dit evolutionaire perspectief juist om een (pro)actieve houding van de professional waarin leren en exploreren centraal staan, waar ervaring en onbevagenheid samenkomen.

In die zin kan een lectoraat, hoe paradoxaal ook, onvoorspelbaarheid sturen door de kans op mogelijke innovatieve ideeën te vergroten. Een simpel instrument is bijvoorbeeld het organiseren van LabTalks. Hierbij wordt een onderzoeker, ondernemer, kunstenaar of iemand

anders uit het netwerk uitgenodigd om in een kleine setting met de onderzoekers van het lectoraat in discussie te gaan over een onderwerp dat aan de rand ligt van de kennis van het lectoraat. Dit levert spannende en inspirerende bijeenkomsten op die een goede voedingsbodem vormen voor innovatieve ideeën.

2. Exploratie en exploitatie

Innovatie kenmerkt zich ten tweede door de wisselwerking tussen exploratie en exploitatie. Exploratie richt zich op het ontwikkelen van nieuwe ideeën en het verkennen van nieuwe mogelijkheden; exploitatie betreft het toepassen van die ideeën en concepten, en het verbeteren van bestaande praktijken. Een voorbeeld van deze wisselwerking: in de allereerste MediaBattle die aan de Hogeschool Utrecht werd gehouden stond de inzet van *multitouch* tafels centraal. Voor Museon is toen zowel software ontwikkeld voor het interactief gebruik van de *multitouch* tafel (exploratie) als gekeken hoe zo'n tafel past in het educatieve programma en waar de tafel moest staan in het museum voor optimaal gebruik (exploitatie).

De balans tussen exploratie en exploitatie is lastig te bereiken omdat beide verschillende eisen stellen aan mentaliteit en benadering. Vanuit de positie van de hogeschoolen is een accent op exploitatie een voor de hand liggende keuze. Het beroepsonderwijs is immers een belangrijke basis voor verspreiding van kennis gericht op toepassing. In mijn opvatting bestaat er echter geen interventie zonder inventie. Nieuwsgierigheid en creativiteit over wat betekenis zou kunnen krijgen voor het werkveld is dan ook een groot goed dat hogescholen

dienen te koesteren. Een lectoraat kan op de balans tussen exploratie en exploitatie sturen. Bijvoorbeeld door een onderzoeksagenda op te stellen met doorlopende programmalijnen, waaraan (kleinschalige) opdrachten en projecten bijdragen. Projecten boeken concrete resultaten voor deelnemende organisaties en vergroten tegelijk de kennis over de programmalijnen. Zo is het onderzoek van mijn lectoraat naar festivalbeleving begonnen vanuit een aantal losse opdrachten voor festivals. De opgedane ervaringen zijn vervolgens uitgewerkt in een generiek model van festivalbeleving en hebben geleid tot de ontwikkeling van tools die voor andere festivals eveneens bruikbaar zijn.⁴ Rond deze programmalijn is inmiddels nieuw (promotie)onderzoek gerealiseerd. Bovendien is een landelijk consortium van hogeschoolonderzoek naar events gevormd.

3. Netwerken

Samenwerken is van intrinsieke betekenis voor het innovatieproces door de integratie van gezamenlijk denken en doen. Innovatie vergt (nieuwe) kennis, ervaring en inspiratie die in de regel niet in één persoon of in één organisatie besloten liggen. Samenwerking in netwerken is daardoor een uitgangspunt, niet een bijkomstigheid. Dit vereist openheid naar andere partijen en andere markten, ook internationaal.

Het is aan de lector om te signaleren wanneer mensen, ideeën, (half)producten en organisaties te combineren zijn, zodat nieuwe kennis en werkwijzen ontstaan die tot vernieuwing en verbetering leiden. Hier ligt een dilemma tussen maximale flexibiliteit (*weak ties*) en stabiliteit van relaties (*strong ties*). Om greep te houden op dit

spanningsveld werk ik als lector met vier strategische criteria: versnellen, verdiepen, verbreden en verankeren.

Als lector kan ik mijn eigen bijdrage en de bijdrage van samenwerkingspartners toetsen aan deze criteria:

- het *versnellen* van de toepassing van kennis, methoden en tools in het werkveld en het (post-initieel) onderwijs;
- het *verdiepen* van de kennis over een specifiek onderwerp en de impact die ik ermee kan bewerkstelligen;
- het *verbreden* van de samenwerking met hogescholen onderling, universiteiten, onderzoeksinstituten, onderzoekers/professionals in organisaties en internationale samenwerkingspartners;
- en het *verankeren* van activiteiten in regionale, landelijke en internationale agenda's.

De kunst is te bepalen op welk moment en in samenwerking met wie aandacht te besteden aan deze aspecten. Dit is voor mij de lakmoesproef van mijn eigen rol als lector.

Omgeving voor vernieuwing

De hiervoor besproken drie kenmerken van innovatie vergroten de kans op het verkrijgen (inventie), herkennen (selectie), aanwenden (interventie) en verspreiden (diffusie) van ideeën. Voor daadwerkelijke realisatie van innovatie is de optimale positionering van het lectoraat tussen onderzoek, onderwijs en werkveld een noodzakelijke randvoorwaarde. Zelf hanteer ik hiervoor het concept *third spaces*.⁵

De Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid heeft het concept *third spaces* geïntroduceerd⁶ als een

omgeving waarin kennisinstellingen en het werkveld elkaar kunnen ontmoeten en kunnen werken aan 'permanente vernieuwing'. De WRR plaatst een third space nadrukkelijk op de werkvloer van bedrijven en onderzoeksinstituten, gedragen door teams en mensen. De innovaties die op dit microniveau ontwikkeld worden moeten vervolgens tot doorbraken leiden op het niveau van organisaties (mesoniveau). Dit concept sluit nauw aan bij de onderzoeksfunctie van hogescholen en de opdracht voor lectoraten. Door samenwerking van docenten en studenten met (regionale) bedrijven, organisaties en kennisinstellingen in een *third space*, kunnen hogescholen bijdragen aan de in(ter)ventie van producten en diensten.

Een *third space* kan een (virtueel) lab zijn waar studenten, docenten en ondernemers elkaar uitdagen in creatieve oplossingen. Door rolwisselingen leren zij belangen en eisen te zien vanuit elkaars perspectief. Door een sfeer te creëren van gelijkwaardigheid en openheid kunnen verrassende ideeën en oplossingen ontstaan. In mijn ervaring helpt het als een *third space*

ook werkelijk een fysieke plek is. Zo kan de mijns inziens noodzakelijke integrale aanpak tussen onderwijs, onderzoek en praktijk worden bereikt.

Besluit

Innovatie is een ecosysteem van permanente vernieuwing, waarin exploratie van nieuwe mogelijkheden en exploitatie van uitgewerkte ideeën elkaar in een constante wisselwerking voortstuwende zonder een altijd voorspelbare uitkomst. Het concept *third space* biedt hiervoor een inspirerend organiserend kader. Het werk dat lectoraten en de nieuwe Centres of Expertise verrichten vormt een praktische invulling⁷, maar uiteindelijk is de professional de drager van die permanente vernieuwing. Om deze rol te kunnen vervullen moet de professional zelf constant 'vernieuwen' in een dynamische omgeving die niet alleen om nieuwe kennis en vaardigheden vraagt, maar ook om reflectie. Niet pas in 2023 maar nu meteen.

¹ Van Vliet, H. 2008. *Idola van de Crossmedia*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.

² Leijnse, F., Hulst, J. & Vroomans, L. 2007. *Passie en precisie. Over de veranderende rol van de hogescholen*. Utrecht: Hogeschool Utrecht, (p.8).

³ Zie bijvoorbeeld Bijker, W.E. 1995. *Of Bicycles, Bakelites, and Bulbs. Towards a Theory of Sociotechnical Change*. Cambridge: MIT Press.

⁴ Van Vliet (red.). 2012. *Festivalbeleving. De waarde van publieksevenementen*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.

⁵ Van Vliet, H. 2009. *Toegepast innoveren. Een ansichtkaart uit de Third Space*. Presentatie op het congres Kenniscirculatie, 16 juni 2009, Den Haag.

⁶ Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid. 2008. *Innovatie vernieuwd. Opening in viervoud*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

⁷ Waser, N., Van Vliet, H. & Mooij, E. 2013. *Meerwaarde. Talentontwikkeling, innoveren en verbinden in de creatieve industrie*. Businessplan Centre of Expertise Creatieve Industrie Utrecht.

Colofon

'Een beroep op kennis, op weg naar de professionele praktijk van 2023' is een uitgave van SIA. Overname van artikelen is toegestaan met bronvermelding. Bij overname interviews de naam van auteur Monic Lansu vermelden.

Redactie

Christien Dohmen
Marianne Kroon
Monic Lansu
Richard Slotman

Interviews

Monic Lansu

Fotografie sfeerbeelden & cover

Henk de Graaf Fotografie

Fotografie portretten

Wilma Helder
Erik Tobé
Esther Valstar

Ontwerp

Akron Communicatie & Vormgeving, Leiden

Druk

Drukkerij Mart.Spruijt, Amsterdam

ISBN

9789462283398

www.innovatie-alliantie.nl

De werkzaamheden van de Stichting Innovatie Alliantie worden per 1 januari 2014 overgenomen door het Nationaal Regieorgaan Praktijkgericht Onderzoek SIA.

November 2013 © Stichting Innovatie Alliantie